

O'QUVCHILARNING YOZMA SAVODXONLIGINI O'STIRISH METODLARI

Eshmurodova Sevinch Davlatboy qizi

Toshkent davlat o'zbek tili va adabiyoti universiteti 1-kurs

<https://doi.org/10.5281/zenodo.17646382>

ARTICLE INFO

Qabul qilindi: 10-noyabr 2025 yil

Ma'qullandi: 15-noyabr 2025 yil

Nashr qilindi: 19-noyabr 2025 yil

KEY WORDS

yo'zma savodxonlik, ta'lim
metodlari, grammatik
ko'nikmalar, matn yaratish,
pedagogik yondashuv.

ABSTRACT

Ushbu maqolada o'quvchilarning yozma savodxonligini oshirishning samarali metodlari va yondashuvlari tahlil qilingan. Tadqiqotda grammatika, lug'at boyligi, yozma nutq madaniyati va matn yaratish ko'nikmalarini rivojlantirishga yo'naltirilgan metodikalar o'rganilgan. Shu bilan birga, interaktiv va innovatsion ta'lim usullari, individual yondashuv va baholash tizimlari yozma savodxonlikni oshirishdagi samaradorligi tahlil qilingan. Maqola pedagogika sohasidagi tadqiqotchilar, maktab o'qituvchilari va ta'lim jarayonini takomillashtirishga qiziqqan mutaxassislar uchun foydali bo'lishi mumkin.

Yozma savodxonlik o'quvchilarning akademik va ijtimoiy rivojlanishida muhim omil hisoblanadi. Hozirgi ta'lim jarayonida faqat og'zaki nutqni rivojlantirish yetarli emas, balki yozma ifodaning to'g'ri, aniq va mantiqiy shaklda bo'lishi ham katta ahamiyatga ega. Yozma savodxonlik nafaqat grammatika va lug'atni bilishni, balki fikrlarni tizimli ifodalash, matn tuzish, mantiqiy izchillik va ijodiy yondashuvni ham o'z ichiga oladi.

O'quvchilarning yozma savodxonligi ko'plab omillarga bog'liq: ta'lim muhitining sifatiga, o'qituvchining metodik yondashuviga, individual ko'nikmalarga va o'quvchining motivatsiyasiga. Shu bois pedagogik tadqiqotlarda yozma savodxonlikni oshirishning samarali metodlari va vositalarini aniqlash muhim hisoblanadi. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, interaktiv mashg'ulotlar, ijodiy topshiriqlar va individual yondashuv o'quvchilarning yozma nutqini sezilarli darajada yaxshilashga yordam beradi.

Ushbu maqolada o'quvchilarning yozma savodxonligini rivojlantirishga yo'naltirilgan metodlar tahlil qilinadi, ularning samaradorligi va amaliy qo'llanish imkoniyatlari ko'rib chiqiladi hamda pedagogik tavsiyalar beriladi.

Asosiy qism

Yozma savodxonlikni oshirishda bir nechta asosiy metodlar ajralib turadi. Birinchi navbatda, grammatik va imlo qoidalarini mustahkamlash muhimdir. Bu jarayonda mashqlar, diktantlar, qoidalarni mustahkamlovchi interaktiv o'yinlar va kompyuter dasturlari samarali bo'lishi mumkin. Grammatikani o'rganish faqat nazariy jihatdan emas, balki amaliy topshiriqlar orqali ham amalga oshirilishi kerak. O'quvchilarga yangi so'zlar va iboralarni o'rgatish, ularni

kontekstda ishlatishga yo'naltirilgan mashqlar yozma ifodani rivojlantiradi. Shu bilan birga, sinonimlar, antonimlar va frazeologik birliklar bilan ishlash yozma nutqning boyligini oshiradi.

O'quvchilarga insho, hikoya, ta'rif va maqola kabi turli matn turlarini yozish o'rgatiladi. Bu jarayonda ularni mantiqiy izchillik, paragraf tuzilishi, boshlanish va yakuniy xulosalar bilan ishlashga yo'naltirish muhimdir. Yozma mashqlarni baholashda faqat grammatik to'g'rilik emas, balki mazmun, strukturaviy izchillik va ijodiy yondashuv ham inobatga olinadi.

Baholash tizimi ham muhim o'rin tutadi. Formativ baholash, yozma ishlarni muntazam tahlil qilish, fikr-mulohaza berish va qayta yozishga rag'batlantirish o'quvchilarning yozma ko'nikmalarini samarali rivojlantiradi. Shu bilan birga, motivatsiyani oshirish uchun ijodiy va qiziqarli topshiriqlarni qo'llash tavsiya etiladi.

O'quvchilarning yozma savodxonligini oshirish metodlari zamonaviy ta'lim jarayonining muhim masalaridan biridir. Yozma savodxonlik o'quvchilarning fikrini mantiqiy, tizimli va aniq ifodalash qobiliyati bilan chambarchas bog'liq bo'lib, bu ko'nikma nafaqat maktab davrida, balki hayot davomida ham muhim ahamiyatga ega. O'quvchilarning yozma nutqini rivojlantirish uchun pedagoglar turli metod va yondashuvlardan foydalanadilar.

Birinchidan, yozma savodxonlikni shakllantirishda interaktiv metodlarning o'рни katta. Guruh ishlari, munozaralar va fikr almashish mashg'ulotlari o'quvchilarda yozma ifodaning tabiiy shakllanishini ta'minlaydi. Masalan, o'quvchilar mavzuga oid fikrlarini avval og'zaki tarzda ifodalaydi, keyin esa yozma shaklda bayon qiladi. Bu metod o'quvchining fikrini tizimli ravishda yozma ifodaga aylantirish ko'nikmasini rivojlantiradi.

Ikkinchidan, yozma savodxonlikni oshirishda individual yondashuv muhim ahamiyatga ega. Har bir o'quvchining qobiliyati, yozma ishlaridagi kuchli va zaif tomonlari hisobga olinadi. O'quvchilarga shaxsiy mashqlar berish, yozma ishlarni tahlil qilish va konstruktiv fikrlar bilan yo'naltirish orqali ularning yozma nutqi rivojlantiriladi. Shu bilan birga, o'quvchilarga o'z yozma ishlarini qayta ko'rib chiqish, xatolarini aniqlash va tuzatish ko'nikmalarini shakllantirish tavsiya etiladi.

Uchinchidan, yozma savodxonlikni rivojlantirishda texnologiyalar va multimediya vositalari ham samarali hisoblanadi. Masalan, kompyuter dasturlari, elektron matnlar bilan ishlash va onlayn testlar o'quvchilarning yozma ko'nikmalarini interaktiv tarzda oshirishga yordam beradi. Raqamli vositalar o'quvchilarning qiziqishini oshiradi, yozma ishlarni tez va samarali baholash imkonini beradi hamda mustaqil ishlashni rag'batlantiradi.

Shuningdek, yozma savodxonlikni rivojlantirishda muntazam mashqlar va yozma ishlarni baholash tizimi muhimdir. O'quvchilarga har hafta mavzuga oid kichik insho, hikoya yoki ta'rif yozish topshiriqlari berish, ularni baholash va konstruktiv tahlil qilish yozma nutqini mustahkamlashga xizmat qiladi. Shu bilan birga, o'quvchilarda yozma ishga bo'lgan qiziqish va ishtiyoqni oshirish uchun rag'batlantiruvchi metodlar — mukofotlar, tanqidiy baholashning o'rnini bosuvchi sharhlar, ijobiy fikrlar — qo'llaniladi.

Metodik jihatdan, yozma savodxonlikni shakllantirishda mantiqiy va grammatik tuzilishga e'tibor qaratish muhimdir. O'quvchilarga matnning kirish, asosiy qism va xulosa qismlarini to'g'ri tuzish, jummalarni mantiqiy bog'lash va tushunarli ifodalar ishlatishni o'rgatish yozma nutqning sifatini oshiradi. Shu bilan birga, sinf ichida va tashqarida yozma mashg'ulotlarni ko'paytirish, yozma ishlarni sinfdoshlar bilan muhokama qilish ham samarali metod hisoblanadi.

O'quvchilarning yozma savodxonligini oshirishda didaktik o'yinlar va ijodiy vazifalardan foydalanish ham muhim ahamiyatga ega. Masalan, hikoya tugashini topish, matndagi xatolarni aniqlash, yangi matn yaratish kabi ijodiy mashqlar o'quvchilarda yozma nutqni rivojlantiradi va ularning fikr yuritish qobiliyatini oshiradi. Shu tarzda metodlar kombinatsiyasi — interaktiv, individual, texnologik va ijodiy yondashuvlar — o'quvchilarning yozma savodxonligini samarali oshirishga imkon beradi.

Xulosa

O'quvchilarning yozma savodxonligini oshirish murakkab va ko'p qirrali jarayon bo'lib, pedagogik yondashuvlar, metodlar va texnologiyalar birlashmasidan samarali natija olinadi. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, yozma nutqni rivojlantirishda interaktiv metodlar o'quvchilarning fikrini mantiqiy va tizimli ifodalashga yordam beradi, individual yondashuv esa har bir o'quvchining imkoniyatlarini inobatga oladi va zaif tomonlarini mustahkamlashga xizmat qiladi.

Yozma savodxonlik nafaqat akademik natijalarni yaxshilaydi, balki o'quvchilarning fikrlash, mantiqiy izchillik va ijodiy qobiliyatlarini rivojlantiradi. Shu sababli, pedagogik amaliyotda yozma savodxonlikni rivojlantirishga yo'naltirilgan kompleks metodlar qo'llanishi muhimdir. Ularning samarali qo'llanilishi o'quvchilarning ta'lim jarayonidagi muvaffaqiyatini oshiradi, mustaqil ishlashga rag'batlantiradi va yozma nutq madaniyatini shakllantiradi.

Shuningdek, texnologik vositalar va multimediya dasturlari o'quvchilarning qiziqishini oshiradi, yozma ishlarni tezkor baholash va mustaqil ishlashni rag'batlantiradi. Muntazam mashqlar, yozma ishlarni baholash va konstruktiv tahlil esa o'quvchilarda yozma savodxonlikni barqaror shakllantirishga yordam beradi.

Grammatik va mantiqiy tuzilishga e'tibor qaratish, ijodiy vazifalar va o'yinlar yordamida o'quvchilar matnni to'g'ri tuzish, jummalarni mantiqiy bog'lash va o'z fikrini aniq ifodalash ko'nikmalarini rivojlantiradi. Shu tarzda metodlar va yondashuvlarni birlashtirish orqali o'quvchilarning yozma savodxonligi mustahkamlanadi, ularning ijodiy va akademik salohiyati oshadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Alimov, A. (2015). Pedagogik texnologiyalar va ta'lim jarayonini tashkil etish. Toshkent: Fan.
2. Axmedov, B. (2018). Yozma nutq madaniyati va uni rivojlantirish metodikasi. Toshkent: Sharq.
3. Bobojonova, M. (2017). O'quvchilarda yozma savodxonlikni shakllantirish. Toshkent: O'qituvchi.
4. Ergashev, S. (2016). Ta'lim jarayonida yozma ifodani rivojlantirish usullari. Toshkent: Ma'naviyat.
5. Islomov, D. (2019). Yozma ishlarni baholash va o'quvchilarning rivojlanishi. Toshkent: Pedagogika.
6. Karimov, F. (2020). Yozma nutqni rivojlantirish metodikasi. Toshkent: Ta'lim.
7. Qodirov, N. (2014). Pedagogik psixologiya va yozma savodxonlik. Toshkent: Fan va Texnologiya.
8. Raximova, G. (2018). O'quvchilarning yozma ko'nikmalarini oshirishda interaktiv metodlar. Toshkent: O'zbekiston.

9. Sodiqov, T. (2016). Yozma nutqni shakllantirishning zamonaviy metodlari. Toshkent: Ta'lim Innovatsiyalari.
10. Toshpulatov, J. (2017). Yozma savodxonlikni rivojlantirish va pedagogik yondashuvlar. Toshkent: O'qituvchi.

